

Kålltorps Egnahemsförening

Hur det en gång började

Trävirket som husen byggts av var genomdränkt av vatten. Därför gick inte alla fönster att stänga. Och sprickorna i golven och taken blev allt större.

Det var bara ett av många "mindre goda tillstånd" på husen på Björcksgatan. Husen det klagades på hade sålts av Göteborgs stad den 1 april 1924. Men då var husen inte inflyttningsklara. Till drätselkammaren klagade egnahemsköparna att "de fullt och fast litade på staden" när de köpte husen. Husägarna krävde därför syneförrättningar, vilket i de flesta fall nonchalerades. Och när de väl genomfördes hände det att köparna inte fick närvara. Tillika bagatelliserade drätselkammaren påvisade felaktigheter.

Störst problem vållade den segslitna klosettfrågan. Bakgrunden var att Göteborgs stad i hus som byggts tidigare än egnahemmen i Kålltorp satt in vattenklosetter - men detta gjordes till mångas besvikelse inte i Kålltorp. Det saknades också värmeledningar och väggarna och taken var klädda med papp. Köparna märkte nu att de var för sig stod sig slätt. Därför beslöt de som köpt husen av Göteborgs stad att "få fram en organisation, varigenom man kunde göra sina framställningar kollektivt".

Det var så **Kålltorps Egnahemsförening** bildades söndagen den 12 juli 1925. När man läser protokoll från föreningens möten får man bilden av en mycket aktiv förening. Föreningens uttalade mål var från allra första början att "undanröja orsakerna till det rådande missnöjet" och därefter "åstadkomma det bästa möjliga för samtliga" medlemmar".

Initiativtagarna var alla män: Nils Persson (Björcksgatan 20), K O Bengtsson (Björcksgatan 15) och N T Ehrenborg (Björcksgatan 18). Tillsammans med ytterligare fyra män - G Larsson, A Börjesson, Kurt Larsson och Red. Bergström - valdes de vid första mötet till interimstyrelse. Då utsågs också tre män att närvara när egnahemmen skulle slutsynerättas.

Dagen därpå konstituerade styrelsen sig. Nils Persson blev ordförande och nu skulle det formuleras stadgar. I dessa skrevs det in att man önskade att alla egnahemsägare inom Kålltorps Egnahemsområde skulle tillhöra föreningen. Genast började styrelsen tillskriva myndigheterna om de grava felen i de 30 hus som Göteborgs stad sålt. I flera fall rättades felen till.

Därefter började styrelsen arbeta mer brett. Man kontaktade handelsträdgårdsmästare och kol- och vedfirmor för att få rabatter vid stora gemensamma inköp.

Snart hade man fått "42 av 90 möjliga egnahemsägare" som medlemmar. Och redan i oktober samma år var 73 av 90 egnahemsägare medlemmar. Därefter satte föreningen upp två anslagstavlor i området. Och redan vid det första kvartalsmötet kom 75 för att lyssna på ett föredrag om trädgårdsskötsel.

En fråga som växte sig allt större ju fler hus som byggdes var bristen på butiker. Föreningen kontaktade Konsum och staden upplät området vid Spelmansplatsen till hus med affärer. Staden sa också vid första årsmötet, i februari 1926, att Egnahemsföreningen "gör ett gott arbete" Och föreningen betonade: "Det är vår fasta förhoppning, att föreningen även i framtiden skall fylla sin uppgift, som enande och sammanhållande länk inom vårt samhälle."

Föreningen arbetade vidare med att skynda på att gatorna blev iordningställda, att sotningen fungerade och att spårvagnen, som byggdes 1926, gick oftare. Man protesterade mot att det skulle bli ett potatisland vid sidan om fängelseområdet, för det var "inte ägnat att höja egnahemssamhällets anseende, hos personer som besökte samhället i syfte att där skaffa sig ett eget hem". Föreningen klagade också på några bommar som var där för att spärra av gator, och såg till att dessa försvann. "Mindre trevliga exteriörer vid Härlanda bostadskolonier ha även påtalats och rättats till."

Det var inte bara stadens försummelse som kritiserades. Även egnahemsägare som inte höll sina omgivningar i gott skick påmindes om att de borde sköta sig bättre.

Och fester arrangerades. Den första stora hölls den 4 september 1926. Den inleddes med ett barnens blomstertåg som från föreningens vagga på Björcksgatan tågade till "gården öster om samhället", vilket var korsningen mellan Solros- och Råstensgatan. Men fortfarande framfördes klagomål på husen, gatorna och avloppen. I slutet av 30-talet trängde ofta kloakvatten upp i fastigheterna som låg väster om Munkebacksgatan. Då uppväktade föreningen Gatu- och Vägförvaltningen som förstärkte ledningarna.

Inte långt senare uppstod sättningskador i gatorna och brott på vattenservisledningarna och detta blev dyrt för husägarna. Det var därför som föreningen den 29 oktober 1940 bildade en Regleringskassa. En del av medlemsavgiften avsattes till den. Från den kassan kunde det utbetalas ett stöd till den vars hus drabbades av sättningskador.

Den 16 september 1950 var det dags för 25-årsjubileum på Börsen. Då serverades sandwiches, fläskkarré med legymer, glass med frukt samt kaffe. Bordsvisan gick så här (till "Vi gå över daggstänkta berg"-melodin):

*"Vi minns nittonhundratjugofyra, fallera
I Kålltorp fanns rätt många 'Egna Hem', fallera
Då uppstod där en 'mening':
'Vi bör ha en förening'
Som sörjer för ägarnas problem, fallera"*

Senare samma kväll underhöll operasångaren Knut Olof Strandberg och Tjuslings trio och tillställningen blev, enligt tidningsreferat, glad och trevlig. Detta glada och trevliga gäng koncentrerade snart sina krafter på husägarnas ekonomi. Redan i början av 30-talet hade man tagit sig an räntorna på huslånen. När de steg, samtidigt som fastighetsskatten höjdes eftersom värdet på egnahemmen skrevs upp, flyttade många sina lån till Göteborgs Stadshypoteksförening. Staden gick också med på en viss lättnad på tomtlånen.

I början av 50-talet debatterade föreningen skattepolitiken allt skarpare. Det skedde dels i pressen, men också på protestmöten, som i Folkets hus den 8 april 1952. K G Johansson från Egnahemsföreningen sa där och då: "Under de 30 bästa åren av vårt liv har vi sparat, arbetat och försakat. När vi byggde våra egna hem för ett kvartssekel sedan, fanns inga gator, inget vatten. Vi bar bokstavligen husen på ryggen till tomterna." Vassa protestbrev skickades i föreningens namn till regeringen, länsstyrelsen och stadsfullmäktige.

Men också Egnahemsföreningen fick mottaga protester. I slutet på 60-talet invände medlemmar mot att Egnahemsföreningen anslutit sig till Villaägarförbundet. Några få medlemmar lämnade föreningen på grund av detta.

70-talets stora protest gällde annars att det på Utjordsgatan 10 skulle skapas "planerade frigångshem för personer, som av kriminalvårdsmyndigheterna intagits för anstaltsvård". De som hårdast gick emot detta var hyresgäster på Utjordsgatan, Ängtegsgatan, Kyrkåsgatan och Stenströmsgatan. Skälet var: "Vi som bor i denna fastighets närhet eller bedriver verksamhet där känner den största oro för liv, hälsa och egendom inför möjligheten att kontinuerligt tio personer med kriminell belastning kommer att vistas under fria former i vår närhet."

Egnahemsföreningen ställde sig bakom dessa protester.

Precis som den stödde klagomålen mot Vattenverket för att ett antal egnahemsägare "under flera år haft besvär med sina avloppsserviser". Man hade fått problem med rostigt vatten och undrade vad Vattenverket gjorde om egnahemsägaren lade över sin del av servisen till koppar. Skulle Vattenverket då lägga koppar över sin del? Föreningen ordnade årsmöte där medlemmarna fick träffa representanter för Fjärrvärmeverket, Elverket, Gasverket för att kunna få en bild av vilka värmesystem som var bäst.

Föreningen ordnade 1970 också turistresor i Norge och Västergötland och dessa resor "gjorde att var och en längtade efter semester". Den 6 september 1975 firades 50-årsjubileum på OK Motorhotell vid Kaggeledsgatan.

Sedan har det varje år arrangerats mycket uppskattade julfester samt hållits föredrag och debatter om trafiken, tunneln som skulle byggas under Kålltorp, miljöstationer, kompostering, bredband, fjärrvärme, mm, mm.

Vilka frågor är stora när Egnahemsföreningen firar 100-årsjubileum?

Kålltorps Egnahemsförenings protokoll, med mera, förvaras på Stadsarkivet på Otterhällsgatan 5. De får läsas av vem som helst.

Utdrag ur Kålltorps Egnahemsförenings
Jubileumsbok från år 2000
Text: Stig Hansén